

ARTER ARCHITECTS - ECORES | JULI 2021

PROGRAMMACHARTER

KASTELEINSPLEIN

GEMEENTE ELSENE

Project eigenaar

OVERHEIDSOPDRACHTEN

[Commune d'Ixelles]

College van Burgemeester en Schepenen
van de Gemeente Elsene

Chaussée d'Ixelles, 168
1050 Bruxelles
Belgique

Superviseur : Samuel Deroover
samuel.deroover@ixelles.brussels
Project Manager : Juliette Leboulleux
juliette.leboulleux@ixelles.brussels
02 515 63 98

Ontwerpbureau

COÖRDINATOR

[ÁRTER Architects sprl]

Architectuur, Urbanism, Landschap
& Erfgoed

Rue de l'Etuve, 30
1000 Bruxelles
Belgique

Project Manager : Sébastien Heuss
Team : Ravidiran Botman
info@arter.be - tel : 02 513 77 95

ONDERAANNEMER

[ECORES sprl]

Sociaaleconomie, Duurzame ontwikkeling
& Burgerparticipatie

Rue d'Edimbourg, 26
1050 Bruxelles
Belgique

Project Manager : Vanessa De Marneffe
Team : Emmanuel D'leteren - Marie-Amélie Leenaerts
info@ecores.eu - tel : 02 893 08 93

Voorwoord

CHARTE PROGRAMMATIQUE

Dit document vormt een aanvulling op de eerder gepresenteerde gedeelde diagnose en het document over de ontwikkeling van de scenario's. Dit is fase 03.

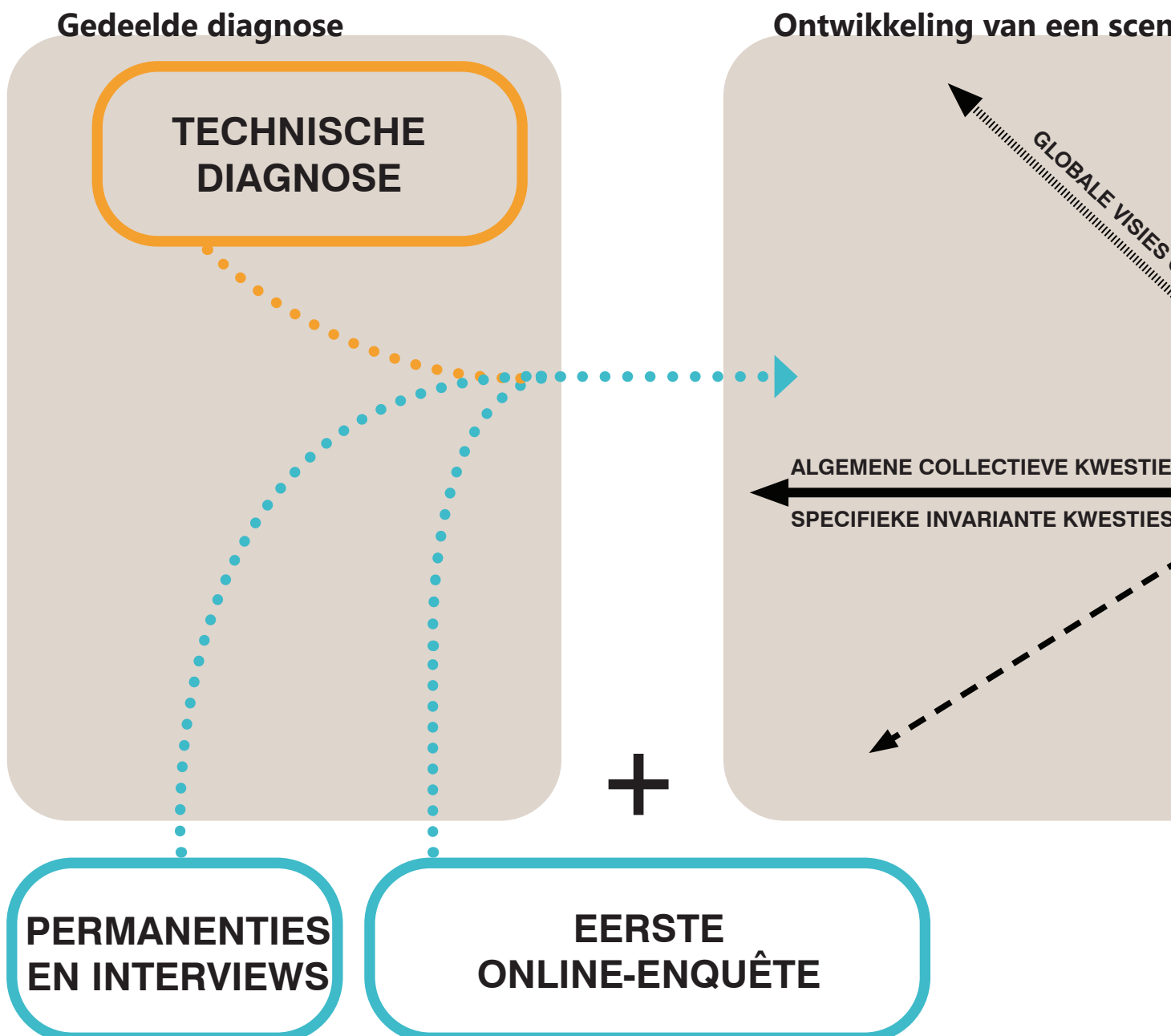
FASE 03 : PROGRAMMACHARTER

Belangrijkste doelstellingen :

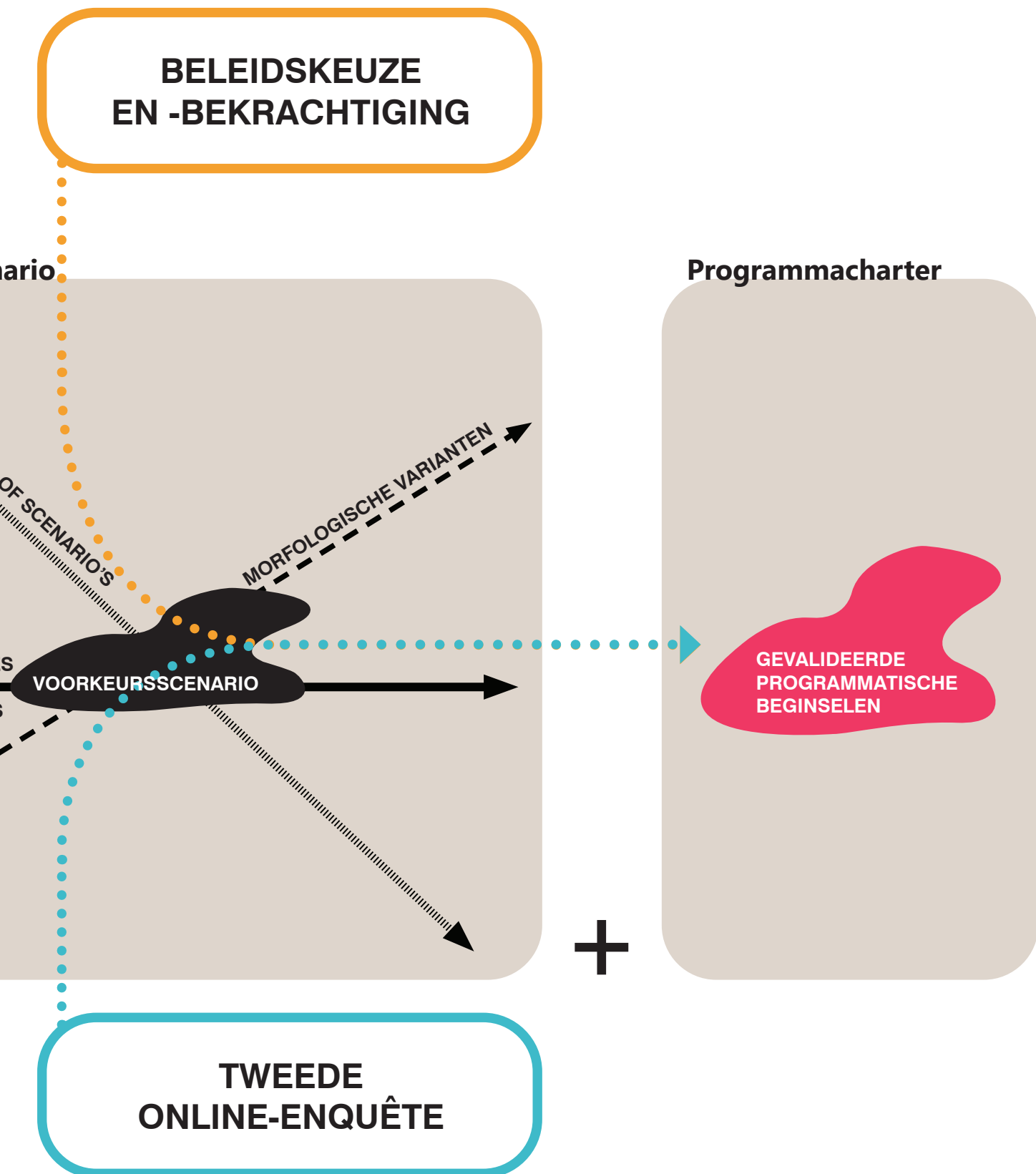
- Presenteren van de resultaten van het programmatieproces
- Presenteren van het gedeelde scenario

- Benadrukken van de aandachtspunten of spanningsvelden die tijdens het hele proces zijn geïdentificeerd
- Verklaren van de stedenbouwkundige en landschappelijke aanbevelingen die de rest van het project zullen sturen

De in dit document te ontwikkelen methodologie is als volgt:

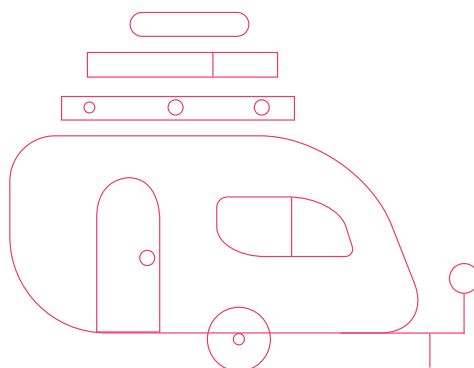

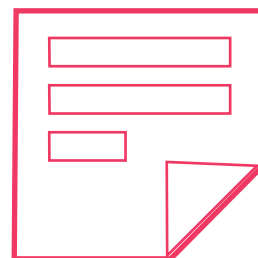
Inhoud

PROGRAMMACHARTER

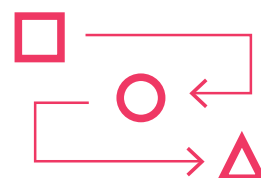

**00_HERINNERING AAN HET KADER
VAN DE MISSIE**

01_ METHODOLOGISCHE HERINNERING

02_EEN PROGRAMMATISCH SCENARIO

**03_EEN CONTINUÛTEIT
VAN HET PARTICIPATIEVE PROCES**

MOBILITY

00 HERINNINGERING AAN HET KADER
VAN DE MISSIE

00_HERINNERING AAN HET KADER VAN DE MISS

Bij het opstellen van haar meerderheidsakkoord voor de lopende legislatuur 2018-2024 hecht de gemeente Elsene fundamenteel belang aan de kwaliteit van haar openbare ruimten. In het aan de Leefomgeving gewijde hoofdstuk van de gedeelde diagnose wordt duidelijk benadrukt dat "de stedelijke verdichting leidt tot een steeds groter beroep op en gebruik van de openbare ruimte. De kwaliteit van deze gemeenschappelijke ruimten, hun toegankelijkheid, hun zichtbaarheid, alsook hun netheid en groenvoorziening zijn stuk voor stuk concrete indicatoren die de burgers gebruiken om de kwaliteit van hun leefomgeving te beoordelen. Ons beleid inzake stadsvernieuwing en openbare werken zal resoluut gericht zijn op het tot rust brengen van de stad, het groener maken van onze stedelijke ruimten, het planten van meer bomen en de aanleg van nieuwe groene ruimten, alsook het verbeteren en beschermen van onze openbare ruimten".

Door de toename van het aantal actoren en de problemen rond het gebruik van openbare ruimten zijn aspecten zoals de rust in de wijken, het delen van de ruimte, de alternatieve en innoverende mobiliteit en de versterking van de netheid, veiligheid en preventie voor de hand liggende prioriteiten geworden die op het gemeentelijke grondgebied moeten worden uitgevoerd.

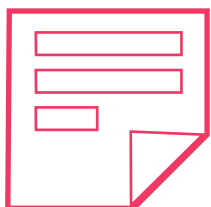
Het anders benaderen van deze openbare ruimten wordt dan ook een belangrijke uitdaging in de duurzame ontwikkeling voor de meeste wijken, waaronder de Kasteleinswijk, waarvoor de gemeente Elsene de toekomstige herinrichting van het gelijknamige plein heeft omschreven als een vlaggenschipproject voor de renovatie van symbolische openbare ruimten. Deze benadering gaat gepaard met een sterke wil om een project te ontwikkelen volgens het principe van een «bijzonder geslaagde participatieve aanpak», hetgeen aansluit bij het raadplegingsproces voor het opstellen van de gedeelde diagnose van het Kasteleinsplein, dat het voorwerp uitmaakt van het eerste verslag.

Het tweede verslag betrof de gezamenlijke definitie van een collectieve visie op de toekomstige herinrichting van het plein door verschillende scenario's, varianten en opties uit te werken.

Het voorkeursscenario dat het resultaat was van dat tweede verslag werd voorgelegd en aan een online-enquête onderworpen om de gemaakte keuzes te valideren en het scenario zo nodig te corrigeren.

Dit document heeft de vorm van een charter met landschappelijke en stedenbouwkundige aanbevelingen om ervoor te zorgen dat er rekening wordt gehouden met de problemen die uit de gedeelde diagnose en het document met de scenario's naar voren zijn gekomen.

01

+

02

+

03

HERINNERING AAN HET KADER VAN DE MISSIE

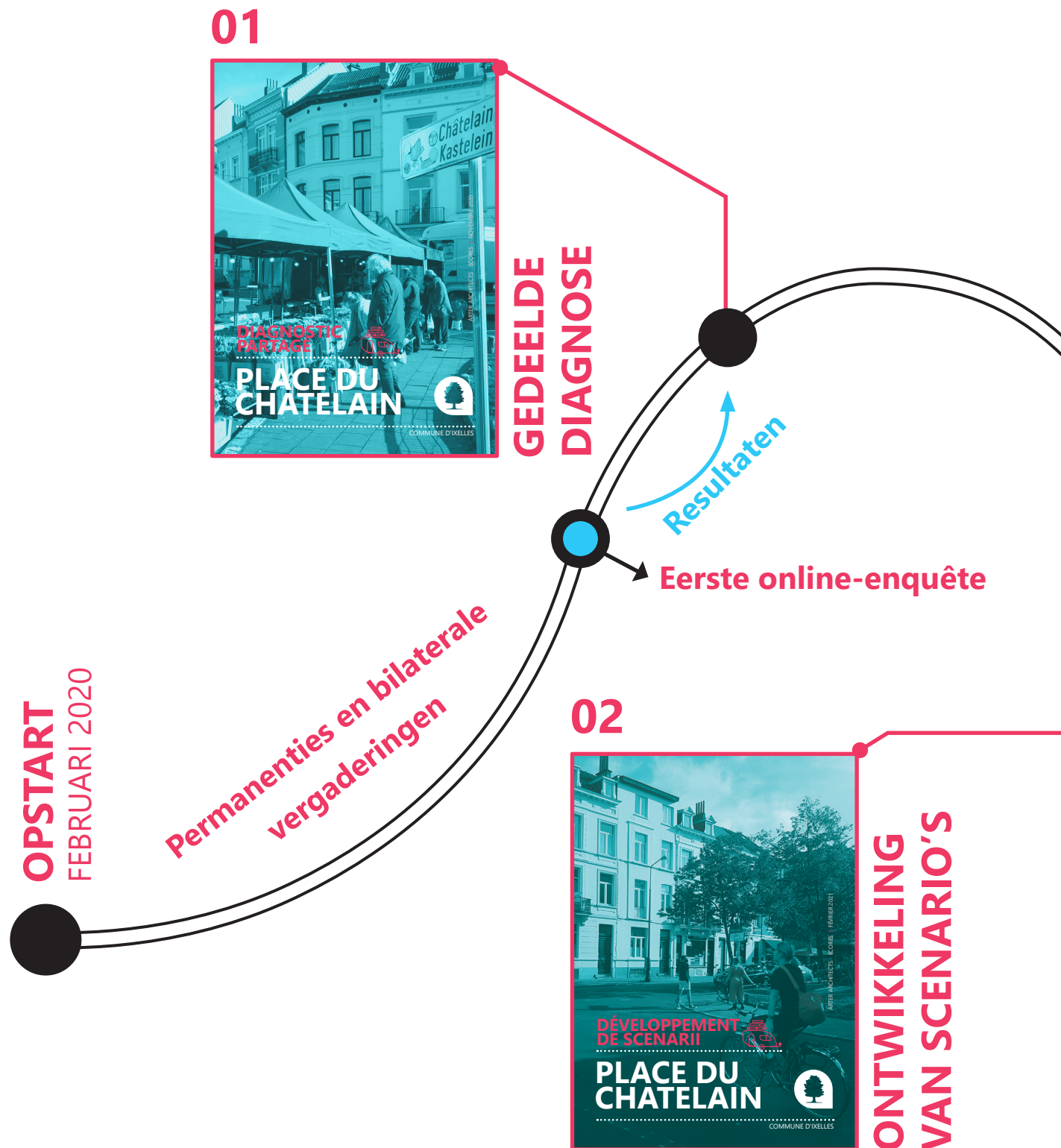
MOBILITY

01_ METHODOLOGISCHE HERINNERING

01_METHODOLOGISCHE HERINNERING

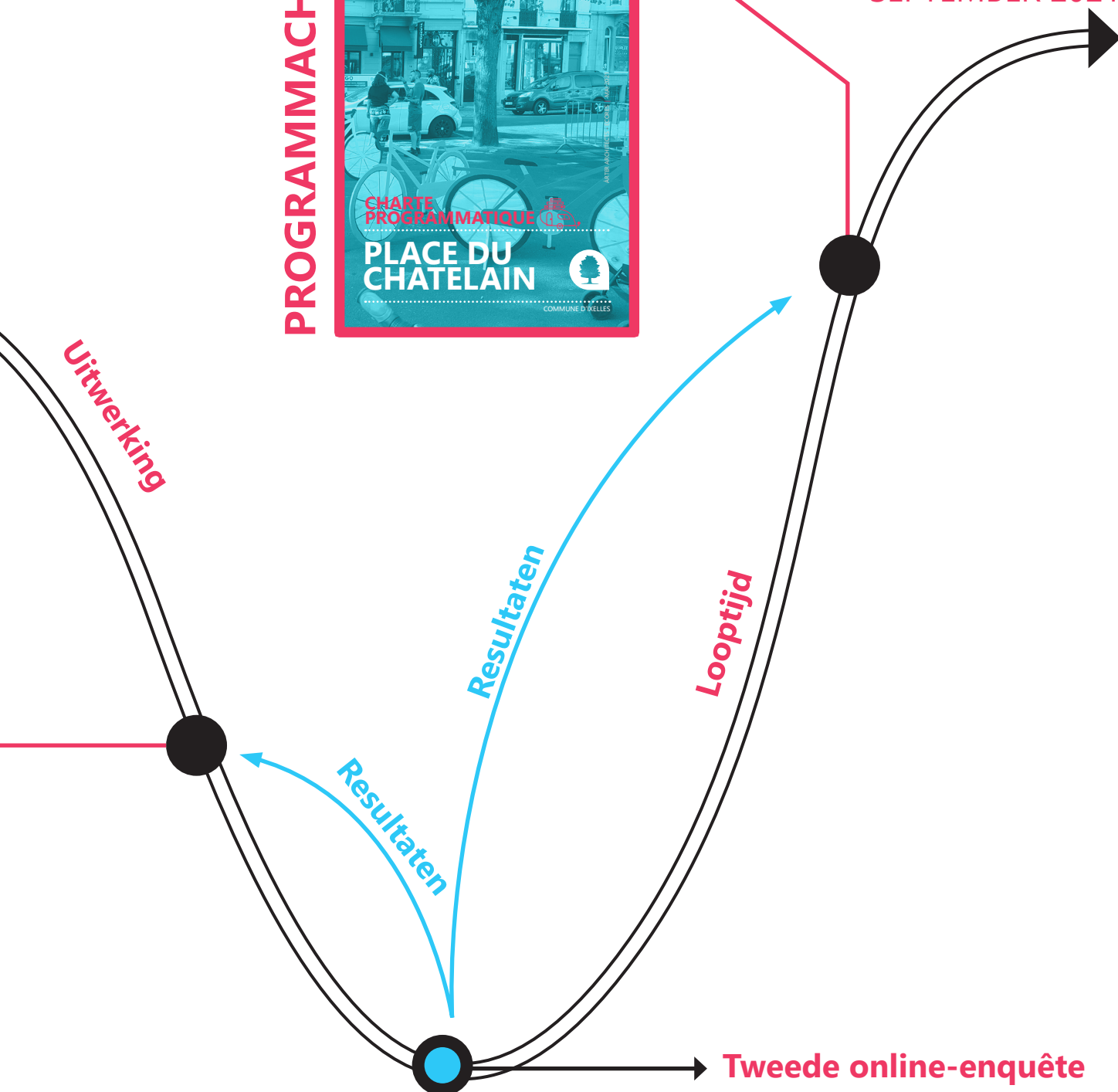
Het participatieve proces werd georganiseerd volgens het hieronder beschreven principe. Het werd onderbroken door uitstapjes naar de burger en de gemeente Elsene, weliswaar door zo goed mogelijk rekening te houden met de gezondheidsvoorschriften. Deze laatste hadden geen invloed op de kwaliteit van het proces, maar het proces liep wel achter op de oorspronkelijke planning na de drie goede maanden aan het begin van de gezondheidscrisis in 2020.

03

SEPTEMBER 2021

MOBILITY

02_ PROGRAMMA SCENARIO

02_PROGRAMMASCENARIO

Het programmascenario vormt het hart van dit charter, het formuleert de voornaamste principes die tijdens het participatieproces goedgekeurd en door de politiek gevalideerd werden. Dit hoofdstuk bestaat uit de voorstelling van dit scenario en herinnert aan de grootste invariabele uitdagingen. Het sluit tevens aan op de klimaatcrisis en past binnen een klimaatplan voor de gemeente Elsene. Dit programmascenario werd opgebouwd op basis van de gedeelde diagnose en de resultaten van de eerste online bevraging. Via een tweede online bevraging werd het vervolgens aan de bevolking voorgelegd. In de programmatiestrategie wordt geen strike tekening opgelegd maar eerder principes en propertes.

02_01_RUIMTELIJKE EN FYSIEKE OMGEVING

Het Kasteleinsplein, gemeentelijke openbare ruimte met grootstedelijke uitdagingen, geldt als een iconische ruimte binnen het weefsel in de westelijke wijk van Elsene, ook de Kasteleinswijk genoemd.

Het plein is een verademing in het dichtbevolkte weefsel van die wijk en de bijzondere vormgeving als gevolg van de evolutie van dat plein moet worden gevaloriseerd.

Er moet bijzondere aandacht besteed worden aan de opwaardering van het neoclassicistische gebouwenpatrimonium waarvan de

aaneenschakeling van gevels rondom het plein maar ook de structuur van de wijk zelf getuigen zijn. Het plantenerfgoed maakt tevens een belangrijk deel uit van de huidige ruimtelijke indeling van het plein. Hoewel de beplanting voor structuur zorgt, is ze verouderd. Maar de

01_RUIMTELIJKE EN FYSIEKE OMGEVING

Openbare open ruimte

Bomenerfgoed (niet beschermd)

Private open ruimte

Bebouwing

buurtbewoners en gebruikers van het plein waarderen de bijzondere sfeer die ze aanbrengt. Bovendien zorgen enkel de lindebomen voor schaduwzones op het plein.

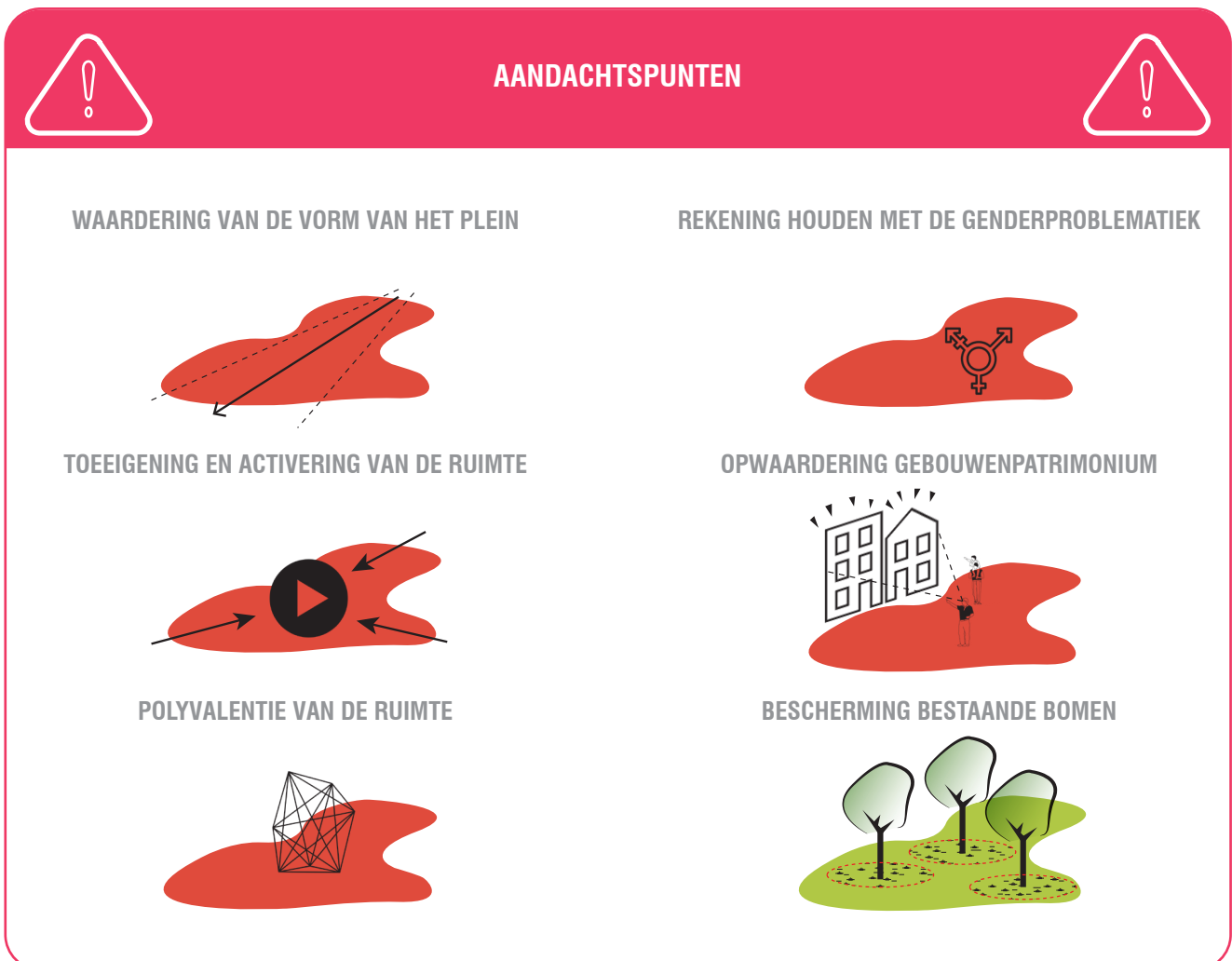
Een extern gespecialiseerd bureau heeft een fytosanitaire studie van dat levend erfgoed uitgevoerd. Dat document moet worden geraadpleegd om de strategie voor het behoud van de bomen op te stellen. Zowel de gemeente als de bevolking wensen de bomen te behouden. De gekozen strategie beïnvloedt het ontwerp van het plein. Daarom maakt zij deel uit van de structurerende onderdelen van het project.

Hoewel de openbare ruimte door iedereen gebruikt mag worden, moeten bepaalde zones van het plein polyvalent blijven voor de organisatie van evenementen zoals de markt of rommelmarkten die twee keer per jaar plaatsvinden.

Bij de aanleg dient men rekening te houden met de genderproblematiek en ruimtes voor te stellen waar iedereen zich op zijn gemak voelt, zowel overdag als 's nachts. Om het onveiligheidsgevoel te vermijden

moet sociale welwillendheid worden bevorderd. Goede zichtbaarheid dient overal op het plein bewaard te blijven.

Bijzondere aandacht moet ook worden besteed aan het begrip activering van de ruimte, d.w.z. dat rekening moet worden gehouden met de polariserende functies die rond het plein aanwezig zijn en dat inzicht moet worden verkregen in het gebruik dat op verschillende momenten van de dag van de ruimte wordt gemaakt.

02_02_INTERVENTIEPERIMETER

De heraanleg van het Kasteleinsplein is gepland van gevel tot gevel, met verschillende aansluitingen op de aangrenzende straten: de Edelknaapstraat, die wordt gebruikt door een (onlangs heraanlegd) GFR-net en die aansluit op de Amerikaansestraat en de Waterlooosesteenweg, de Waterleidingstraat, die het westelijke deel van het plein doorkruist en gemakkelijk aansluit op het kruispunt Janson en de gemeente Sint-Gillis, de Amazonestraat, die aansluit op het Drievuldigheidsvoorplein, de Simonisstraat, die aansluit op de Baljuwstraat, de Kasteleinsstraat, die ook door de GFR wordt gebruikt en een rechtstreekse verbinding met de Louizalaan biedt, en de Armand Campenhoutstraat, die uitkomt op de Washingtonstraat. Die aansluitingen dienen zorgvuldig te worden uitgedacht teneinde actieve verplaatsingen te stimuleren.

Hoewel de heraanleg als dusdanig enkel betrekking heeft op het Kasteleinsplein, dient men bij de reflectie rekening te houden met de dynamieken van de wijk en zelfs van het gewest. Om de plaats van deze openbare ruimte in het netwerk en de uitdagingen die eruit voortvloeien te begrijpen, is een domeinoverschrijdende lezing nodig.

02_INTERVENTIEPERIMETER

Interventieperimeter

AANDACHTSPUNTEN

HOMOGENISERING VAN DE VERLICHTING

STRUCTURERENDE VEGETATIE MET BOMEN

02_03_STATUUT VAN DE OPENBARE RUIMTE

Er worden twee statuten voor het Kasteleinsplein voorgesteld. Wij stellen voor om het Kasteleinsplein in het tijdperk van een gedeelde openbare ruimte ten voordele van actieve verplaatsingswijzen te brengen. Gedeeld betekent dat de wagen niet volledig van het plein verbannen wordt maar dat de ruimte die haar vandaag grotendeels is toebedeeld, ruim zal worden ingeperkt ten voordele van actieve verplaatsingswijzen. Dat wordt grotendeels gerechtvaardigd door een meerderheid van antwoorden op verschillende vragen die tijdens het participatieproces werden gesteld, alsmede door een aanpassing van de gemeente aan haar gebruikers, zodat het plein voor iedereen toegankelijker wordt. Bovendien past die keuze ook binnen de gewestelijke beleidslijnen inzake openbare ruimte en mobiliteit, dat is een pluspunt.

Daarom stellen wij twee aparte statuten voor het Kasteleinsplein voor:

Een **VOETGANGERSZONE** met beperkte toegang wordt voor het grootste deel van het plein voorgesteld. In die

zone zijn geen wagens toegelaten, uitgezonderd voor leveringen, de markt of buurtbewoners.

Een **ONTMOETINGSZONE** op bepaalde delen van het plein die nog toegankelijk zijn voor automobilisten. Dat betekent dat de openbare ruimte kan worden gebruikt voor actieve verplaatsingswijzen en kan dienen voor spelletjes en vrijetijdsactiviteiten. Automobilisten mogen de voetgangers niet in gevaar brengen en dienen aan een zeer lage snelheid, beperkt tot 20 km/u, te houden. Automobilisten moeten vertragen of stoppen indien nodig. Parkeren is verboden behalve indien er andere aanwijzingen worden gegeven.

De heraanleg van het plein is een kans om een unieke voorziening of regeling te treffen die de snelheid beperkt en tegelijk het beeld van een gedeelde ruimte geeft en een te groot onderscheid tussen de twee voorgestelde statuten vermijdt.

02_04_EENVORMIGE BEKLEDING

De twee voorgestelde statuten gaan hand in hand

03_STATUUT VAN DE OPENBARE RUIMTE

- **VOETGANGERSZONE**
(Beperkt toegankelijk)
- **ONTMOETINGSZONE**
(Zone 20 km/u)

met een ontwerp waarvan de bekledingen betrekkelijk homogeen zijn. Het is aan de projectontwerper om de juiste materialen te kiezen. Het verdient de voorkeur er slechts één te kiezen, verkrijgbaar in verschillende kleuren en uitvoeringen, afwerkingen, ...die keuze wordt uiteraard aan de projectontwerper overgelaten. Uitstekende stoepranden moeten absoluut worden beperkt of zelfs worden uitgesloten om de doorlaatbaarheid voor actieve verplaatsingswijzen op alle punten van de openbare ruimte te bevorderen.

Er moet ook worden nagedacht over het gebruiksgemak van het materiaal en de totale kostprijs. De onderhoudskosten moeten grondig worden geanalyseerd en vervuilende materialen moeten worden vermeden; er bestaan voorbeelden en tegenvoorbeelden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Dankzij die bekleding of variatie van bekledingen zal het Kasteleinsplein één geheel worden en zal de indruk van segmentering van de ruimte die thans aanwezig is, worden afgezwakt of zelfs teniet worden gedaan.

Het materiaal moet de gevels en hun architectuur opwaarderen, een zekere soberheid is vereist om te vermijden dat de bekleding visueel aantrekkelijker wordt dan haar omgeving.

AANDACHTSPUNT

BEELD VAN EEN GEDEELDE RUIMTE

04_EENVORMIGE BEKLEDING

Homogene bekleding

02_05_VERSPREIDING VAN DE FUNCTIES NAAR DE OMLIGGENDE (AUTOLUWE) STRATEN

Zoals tijdens het participatieproces is vastgesteld, fungeert het Kasteleinsplein als het hart van de wijk samen met het Drievaldigheidsvoorplein, de Baljuwstraat, de Edelknaapstraat en een deel van de Amerikaansestraat. Die individuele openbare ruimten vormen samen de Kasteleinswijk. Het GPDO (2018) gaat ook in die richting en catalogueert de Kasteleinswijk als lokale identiteitskern.

In die optiek stellen wij een ruimere reflectie over de wijk voor, waarbij voorrang wordt gegeven aan de verbindingen met bepaalde aangrenzende straten, met name de Edelknaapstraat, de Amazonestraat en de Simonisstraat, waarvan de kruispunten met het plein op een bijzondere manier en met meer zorg en comfort voor de actieve gebruikers moeten worden behandeld. De verkeersluweheid van die wegen maakt het voor de actieve verplaatsingswijzen gemakkelijker om de wijk binnen te komen, terwijl het autoverkeer wordt beperkt tot een strikt lokale toegang, of in het beste geval tot een drempelvrije ontmoetingszone. De heraanleg van die straten is thans niet aan de orde, men

dient dus rekening te houden met de bestaande toestand of voorstellen tot heraanleg formuleren die later zullen worden uitgevoerd.

Wij stellen met name voor om bepaalde functies incidenteel over die straten te verspreiden (bijvoorbeeld rommelmarkten, ...), waardoor de continuïteit tijdens evenementen in de wijk kan worden versterkt.

02_06_VERSTEVIGING VAN HET VOETGANGERSNETWERK

De verkeersluweheid in die aangrenzende straten is een stap in de richting van een versteviging van het voetgangersnetwerk. Dat dient te gebeuren voor alle straten die op het Kasteleinsplein aangesloten zijn. Thans is dat voor geen enkele het geval.

05_VERSPREIDING VAN DE FUNCTIES NAAR DE OMLIGGENDE (AUTOLUWE) STRATEN

Verkeersluwe openbare ruimte

Geplande verbindingen

AANDACHTSPUNT

**MEER ACTIEVE VERPLAATSWIJZEN
OP HET PLEIN**

**VERBINDING MET DE
AANGRENZENDE OPENBARE RUIMTEN**

**BRUIKBAARHEID
VAN DE RUIMTE VOOR IEDEREEN**

06_ VERSTEVIJING VAN HET VOETGANGERSNETWERK

Krachtlijnen voor de
versteving van het
voetgangersnetwerk

Parvis
de la Sainte
Trinité

Rue du Bailli

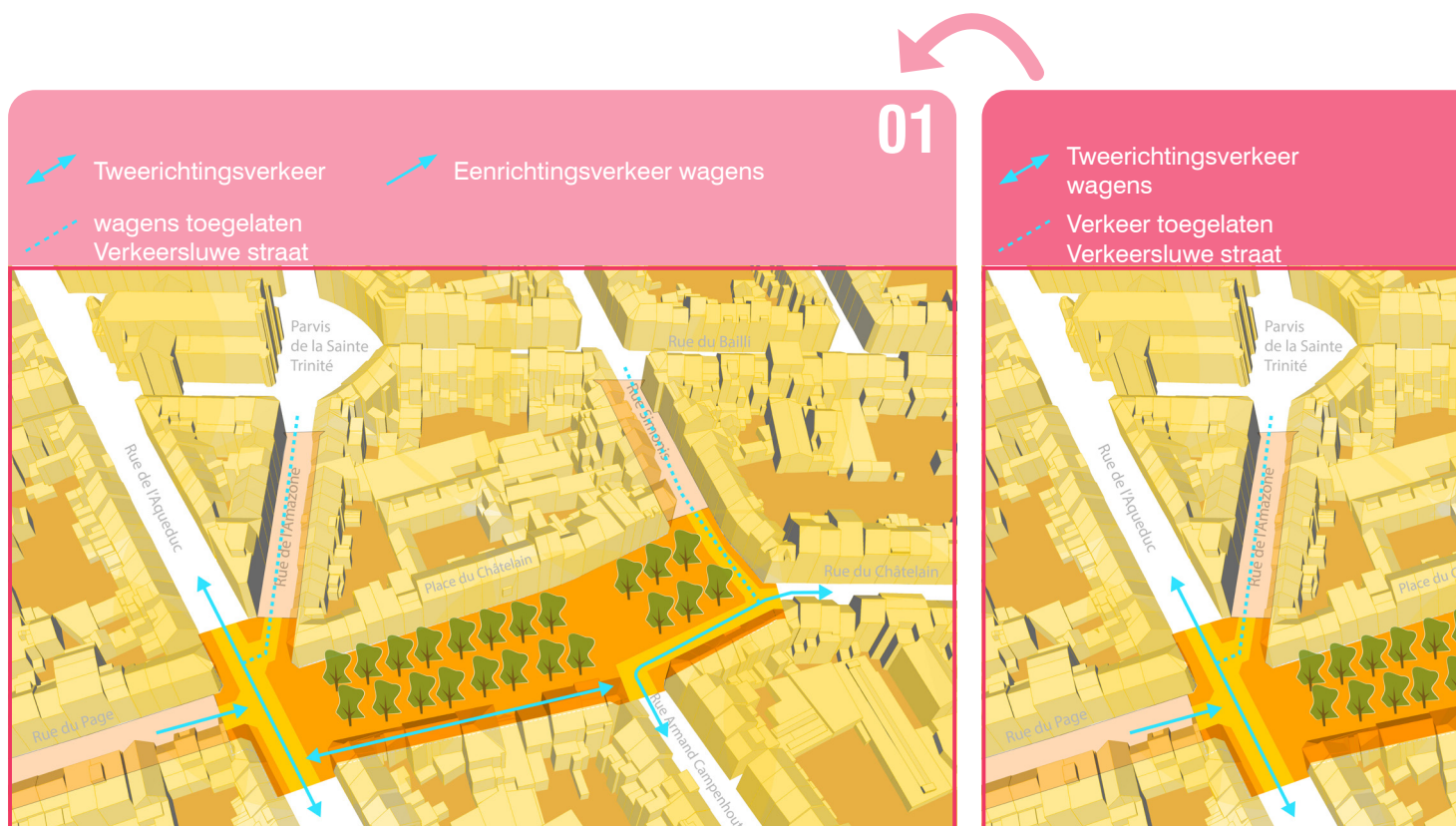
Place du Châtelain

Rue du Châtelain

Rue du Page

Campeinhout

02_07_EVOLUTIEF AUTOVERKEER, NAAR MEER VERKEERSLUWHEID

Deze eerste fase van het evoluerende mobiliteitsscenario behelst de aansluiting van het plein op de noordwestgevel. Autoverkeer is niet meer toegelaten op dit gedeelte van het plein.

Die indeling maakt een groot deel van het plein autovrij. De rij- en parkeerruimten worden dus tot een bepaalde zone beperkt. De ruimte voor actieve verplaatsingswijzen wordt dus groter, coherenter en minder gesegmenteerd dan vandaag. Momenteel zijn er weinig beveiligde oversteekplaatsen op het plein maar de wagens kunnen volledig rondom het plein rijden. Dat leidt tot conflicten tussen gebruikers en brengt voetgangers in gevaar.

De Amazonestraat, de Simonisstraat en de oostkant van het Kasteleinsplein zijn verkeersluw. Tweerichtingsverkeer is nog altijd mogelijk in de Waterleidingstraat die een secundaire structuur binnen de wijk blijft. Die straat zorgt er ook voor dat voertuigen het zuiden van het Kasteleinsplein kunnen blijven oprijden. De Kasteleinsstraat en de Armand Campenhoutstraat komen samen aan de oostkant van het Kasteleinsplein om voor automobilisten een tweerichtingsstraat te creëren in het noordoostelijke deel van deze openbare ruimte.

Deze eerste fase van verkeersluwheid is geen grote verandering in de werking van het plein, maar eerder een

«quick-win». Er moet echter goed worden nagedacht zodat men snel kan evolueren, d.w.z. zonder de bekledingen opnieuw te moeten aanleggen, naar tijdstippen 02 en 03.

In de tweede fase van verkeersluwheid op het Kasteleinsplein wordt voorgesteld om de verkeersluwe verbinding tussen de Waterleidingstraat en de Kasteleinsstraat volledig te schrappen.

Die evolutie van het mobiliteitsscenario heeft het voordeel dat alle oost-westtransitverkeer over het Kasteleinsplein definitief verleden tijd is. De vorm van de wijk zet automobilisten ertoe aan het Kasteleinsplein te gebruiken om het Stefaniaplein, de Charleroisesteenweg en Janson of de Vleurgatse- en Waterloosesteenweg te vermijden.

Die evolutie kan vlug in één van beide richtingen worden ingezet. In het gedetailleerde ontwerp van de openbare ruimte dient met die stap rekening te worden gehouden. Hoewel dat scenario immers nog kan evolueren, weet niemand wanneer dat precies zal gebeuren.

De **derde fase zorgt voor maximale verkeersluwheid in het hart van de wijk**, terwijl de toegang voor voertuigen ten noorden en ten zuiden van het plein behouden blijft.

De verbinding naar Baljuwstraat-Drievuldigheidsvoorplein wordt geoptimaliseerd voor actieve verplaatsingswijzen.

07_EVOLUTIEF AUTOVERKEER, NAAR MEER VERKEERSLUWHEID

03

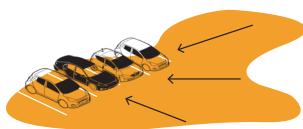
Tweerichtingsverkeer
wagens

Eenrichtingsverkeer
wagens

AANDACHTSPUNTEN

MINDER PARKEERPLAATS OP HET PLEIN
= EVENWICHTIGERE GEDEELDE RUIMTE

TOEGANG BUURTBEWONERS
EN HANDELAARS OVERAL OP HET PLEIN VOOR
LEVERINGEN

BEVEILIGING VAN DE OPENBARE RUIMTE
NAARGELANG DE OMGEVING

TOEPASSING GEWESTELIJK MOBILITEITSPLAN GOOD
MOVE / STAD 30 / TRANSIT / VERKEERSLUWHEID

Ook voor deze fase van het scenario zijn er geen nieuwe inrichtingen nodig. De wijziging in de ene of andere richting moet niet definitief zijn en kan snel worden doorgevoerd.

Bij de organisatie van het verkeer moet ook rekening worden gehouden met de straten rondom het plein maar er moet geen verkeersplan voor de wijk worden opgesteld. Dit evoluerende scenario biedt tal van mogelijkheden voor de invoering van een nieuw mobiliteitsschema voor de westelijk wijk van Elsene.

Dit principe van evolutie van het mobiliteitsschema is bedoeld om flexibel te zijn en in de loop van opeenvolgende evoluties toe te werken naar een plein zonder autoverkeer.

De voetgangerszones blijven toegankelijk voor leveringen en fietsers, en bieden de bewoners nog steeds toegang tot hun garages. Ook de hulpdiensten blijven toegang hebben.

02_08_TOEGANG VAN BUURTBEWONERS TOT HUN GARAGE, LEVERINGEN, HULPDIENTEN

Alle gevels op het plein blijven steeds toegankelijk voor leveringen aan handelszaken, kunstgalerijen en particulieren. Die toegangswegen moeten minstens voldoende breed zijn voor de hulpdiensten maar hoeven niet noodzakelijk de vorm van een weg aan te nemen. De bekledingen moeten wel aangepast zijn voor occasioneel tot regelmatig zwaar verkeer (markt, rommelmarkt, leveringen).

De toegang bevindt zich op de weg, op sommige plaatsen in ontmoetingszones en op andere plaatsen in voetgangerszones. Er moet worden gezorgd voor continuïteit langs de gehele omtrek van het plein, zonder uitzondering.

02_09_AANLEG VAN EEN GFR IN EEN GEDEELDE CONTEXT

We hebben veel conflicten met gebruikers van verschillende vervoerswijzen kunnen vaststellen, met name tussen fietsers en automobilisten en tussen fietsers en voetgangers. GFR

08_DBDMH EN TOEGANG LEVERINGEN

- ➔ Toegankelijkheid hulpdiensten en leveringen op de weg
- ➔ Toegankelijkheid hulpdiensten en leveringen in de ontmoetingszone

7 loopt momenteel niet verder over het Kasteleinsplein maar wel reeds over de Edelknaapstraat. De uitdaging bestaat er dus in dit deel van de GFR te verbinden met de Kasteleinsstraat en daarbij zoveel mogelijk conflicten te vermijden.

Het voorstel om naar de oostkant van het plein te verhuizen maakt een ontwerp mogelijk waarbij de oversteek van voetgangers op het noordelijke deel van het plein wordt beperkt, de route gebruik maakt van lokale straten en de voetgangerszone ten zuiden van het plein. Ze moet geen eigen bedding hebben, maar de inrichting moet een vrije doorgang laten die verenigbaar is met die route.

Dit voorstel voorkomt conflicten tussen gebruikers, vooral tijdens de wekelijkse marktactiviteiten. Als het markt is, is het immers moeilijk GFR 7 te gebruiken zonder van je fiets te moeten afstappen.

De fietsroute loopt door een ontmoetings- en voetgangerszone. Slechts vanaf fase 3 van het mobiliteitsscenario zal de fietsroute door de voetgangerszone lopen. De projectontwerper moet bijzondere aandacht besteden aan de inrichting van de

ruimte om ervoor te zorgen dat die gemakkelijk te begrijpen is, zodat

conflicten die zouden kunnen ontstaan door een onvolmaakt ontwerp van het plein worden vermeden, dat is de eerste voorwaarde voor succes. De tweede voorwaarde voor succes is dat fietsers die deze route gebruiken, de verkeersregels naleven. Een gedeelde zone/ ontmoetingszone betekent wederzijds respect tussen de gebruikers om te voorkomen dat zwakkere gebruikers in gevaar worden gebracht, de voetgangerszone maakt het mogelijk fietsers te laten passeren met een beperkte snelheid, d.w.z. tegen wandelsnelheid.

09_AANLEG VAN DE GEWESTELIJKE FIETSRUTE

➔ Tracé van de GFR op het Kasteleinsplein

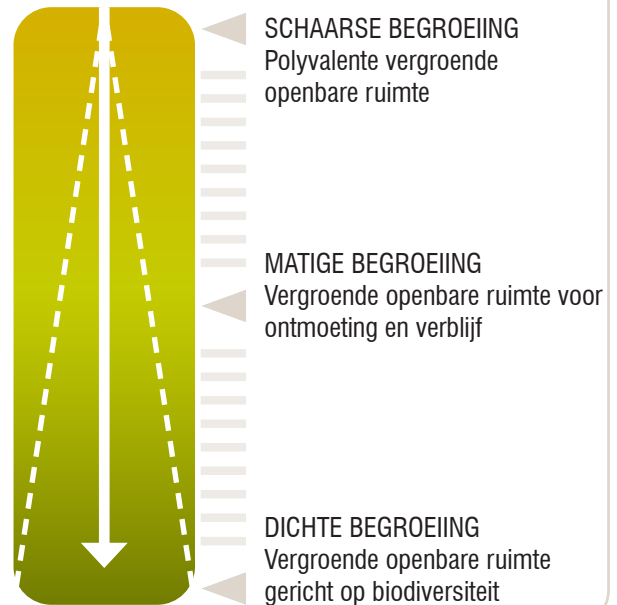
In deze zone moet bijzondere aandacht worden besteed aan de vlotheid van de voetgangersverplaatsingen om een gemengde ruimte te ontwerpen die aangenaam is om doorheen te wandelen.

De ruimte die sinds de Tweede Wereldoorlog is vergroend, bevordert de ontwikkeling van **een dichter begroeide groene ruimte** die minder ruimte laat voor de woonfunctie. Deze ruimte is ook uniek in zijn meer klassieke vorm, die van het Kasteleinsplein toen het werd aangelegd (de logica van de openbare ruimte gekoppeld aan de neoclassicistische verstedelijking van de wijk).

De ontwikkeling van de biodiversiteit heeft voorrang in deze zone. Het is strategisch gelegen op een verstevigde as van groene vlakken en historisch gezien is het al heel lang een groene ruimte, wat ervoor zorgt dat de bodem reeds leeft.

Langs het tweerichtingsverkeer en de groene zone kan worden geparkeerd. Er moet bijzondere aandacht besteed worden aan de leesbaarheid van het plein en de samenhang ervan. De drie hier voorgestelde groene zones hoeven in feite niet gesegmenteerd te zijn, de overgang van de ene zone naar de andere dient geleidelijk te verlopen.

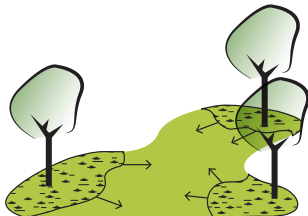
GRADUELE VERGROENING

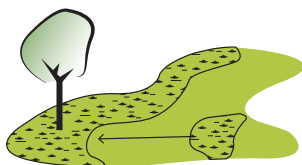
AANDACHTSPUNT

AANZIENLIJK MEER BEPLANTING

VERSNIJPING VAN AANGEPLANTE RUIMTEN VERMIJDEN

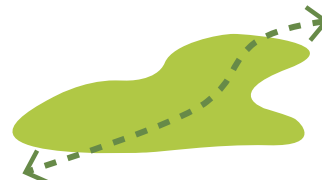
REFLECTIE OVER WATERBEHEER

BEVORDEREN VAN GENETISCHE DIVERSITEIT EN BIODIVERSITEIT / INHEEMSE PLANTEN DIE HONINGBIJEN AANTREKKEN

DOORLOPENDHEID VAN GROENE RUIMTEN VERBETEREN DANKZIJ HET BESTAANDE NETWERK

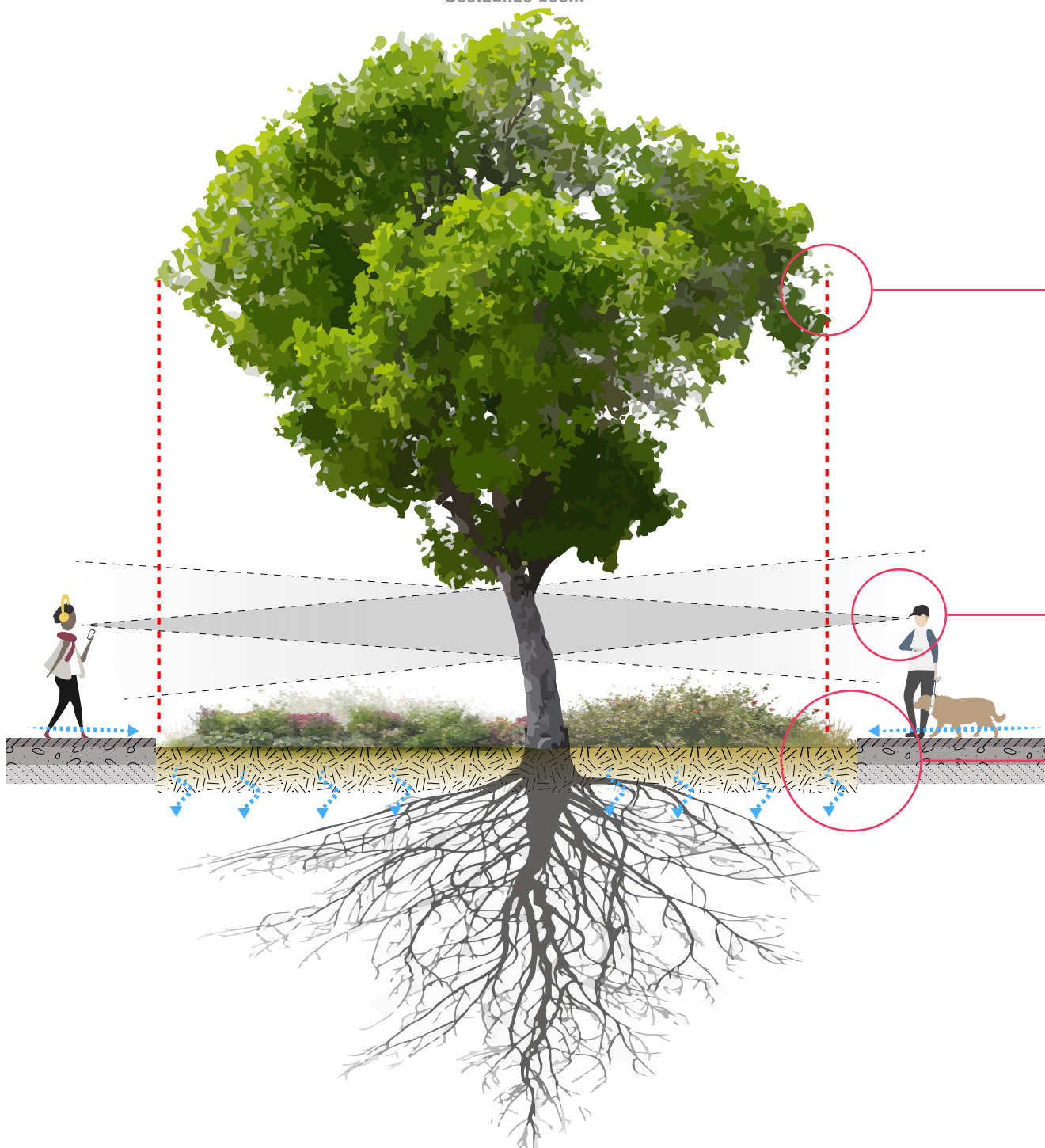
AANLEG VAN SCHADUWRIJKE EN AFKOELENDE ZONES

PRINCIPEDOORSNEDE VAN TOEPASSING OP VERGROENDE RUIMTEN ONDER DE KRUIN VAN DE BESTAANDE BOMEN OP HET KASTELEINSPLEIN

Bestaande boom

Goede praktijken bij het beheer van het bestaande plantenbestand en het ontwerp van nieuwe groene ruimten moeten worden toegepast. Onderstaande principes moeten echter nog aandachtiger worden nageleefd.

• **WATERDOORLATENDHEID ONDER DE KRUIN VAN DE BESTAANDE BOMEN**

Bomen zijn levende wezens die in drie dimensies leven. Fouten uit het verleden moeten worden rechtgezet. Het wortelstelsel van de bestaande bomen moet ruimte krijgen. Waar dat niet mogelijk is, moet rekening worden gehouden met de structuur van de bekledingsfundering om ruimte te laten voor het wortelstelsel onder de kruin van de boom.

• **BEHOUD VAN GOEDE ZICHTBAARHEID ONDER DE KRUIN VAN DE BOMEN OM HET VEILIGHEIDSGEVOEL TE VERHOGEN**

De openbare ruimte dient op weldoordachte manier vergroend te worden. In een context van dichte bebouwing moet ervoor worden gezorgd dat de zichtbaarheid onder de kruinen van de bomen goed blijft, om te voorkomen dat bepaalde ruimten minder zichtbaar worden. Overdag, maar vooral 's nachts, zijn die ruimten immers minder aangenaam en leiden ze tot meer onveiligheid. Met andere woorden, het moet mogelijk zijn om vanuit elk punt in de openbare ruimte van het Kasteleinsplein te worden gezien en een goed totaalbeeld van de openbare ruimte te hebben zonder dat de beplanting het gezichtsveld te veel belemmert.

• **VOORZIEN VAN AFVLOEIING VAN HET WATER NAAR DE LICHT VERZONKEN VERGROENDE RUIMTEN OM DE INFILTRATIE VAN REGENWATER TE BEVORDEREN**

Vergroende doorlaatbare ruimten moeten lichtjes verzonken zijn zodat overtollig regenwater zachtjes in de bodem kan infiltreren. Afvloeiend water van bekledingen - indien niet doorlaatbaar - moet naar die «groene» zones worden geleid om overbelasting van de bestaande riolering te voorkomen.

Dus zoals vermeld in het BB* wordt gevraagd naar de installatie van duurzaam regenwaterbeheer via maximale rechtstreekse infiltratie ter plaatse, via recuperatie en hergebruik van regenwater (besproeiing, schoonmaak, ...) en het bestuderen van de mogelijkheid tot recuperatie van dakwater door het van het klassieke rioleringsnet los te koppelen.

→ WATERDOORLATENDHEID ONDER DE KRUIN VAN DE BESTAANDE BOMEN

→ BEHOUD VAN GOEDE ZICHTBAARHEID ONDER DE KRUIN VAN DE BOMEN OM HET VEILIGHEIDSGEVOEL TE VERHOGEN

→ VOORZIEN VAN AFVLOEIING VAN HET WATER NAAR DE LICHT VERZONKEN VERGROENDE RUIMTEN OM DE INFILTRATIE VAN REGENWATER TE BEVORDEREN

02_11_ORGANISATIE VAN DE MARKT

De belangrijkste keuze die hier is gemaakt, is de markt uit te breiden tot de omliggende straten zodat het de markt van de Kasteleinswijk wordt en niet meer alleen van het plein. Ze blijft echter gedeeltelijk op het plein. Die indeling verstevigt zowel de identiteit van de markt als die van de wijk.

Dankzij die nieuwe indeling kan de oppervlakte van de markt ook verhoogd worden. Qua ruimte gaan we van 2.300 m² naar een veel grotere oppervlakte, waardoor er marktkramers kunnen worden toegevoegd en wandelwegen kunnen worden vrijgemaakt. Wat het aantal kraampjes betreft, bedraagt het huidige aantal 437. Dat aantal zal worden gehandhaafd, dan wel stijgen of dalen. Door de spreiding van de markt kunnen de verschillende handelaren die zich op de toekomstige markt bevinden, worden toegevoegd aan de huidige marktkramers.

De mogelijkheid om een gedeelte van de markt tijdens de werken te behouden wordt momenteel bestudeerd door de diensten Handel, Mobiliteit, Politie, Operationeel Departement, Kermis en Markten van de gemeente Elsene en zal binnenkort aan het college van burgemeester en schepenen worden voorgelegd. Die mogelijkheid zal afhangen van de lopende fase van de werken en de inname ervan op het plein. Opgelet, bij vertraging is het mogelijk

dat vastgestelde fasen «ontmanteld» worden. Een

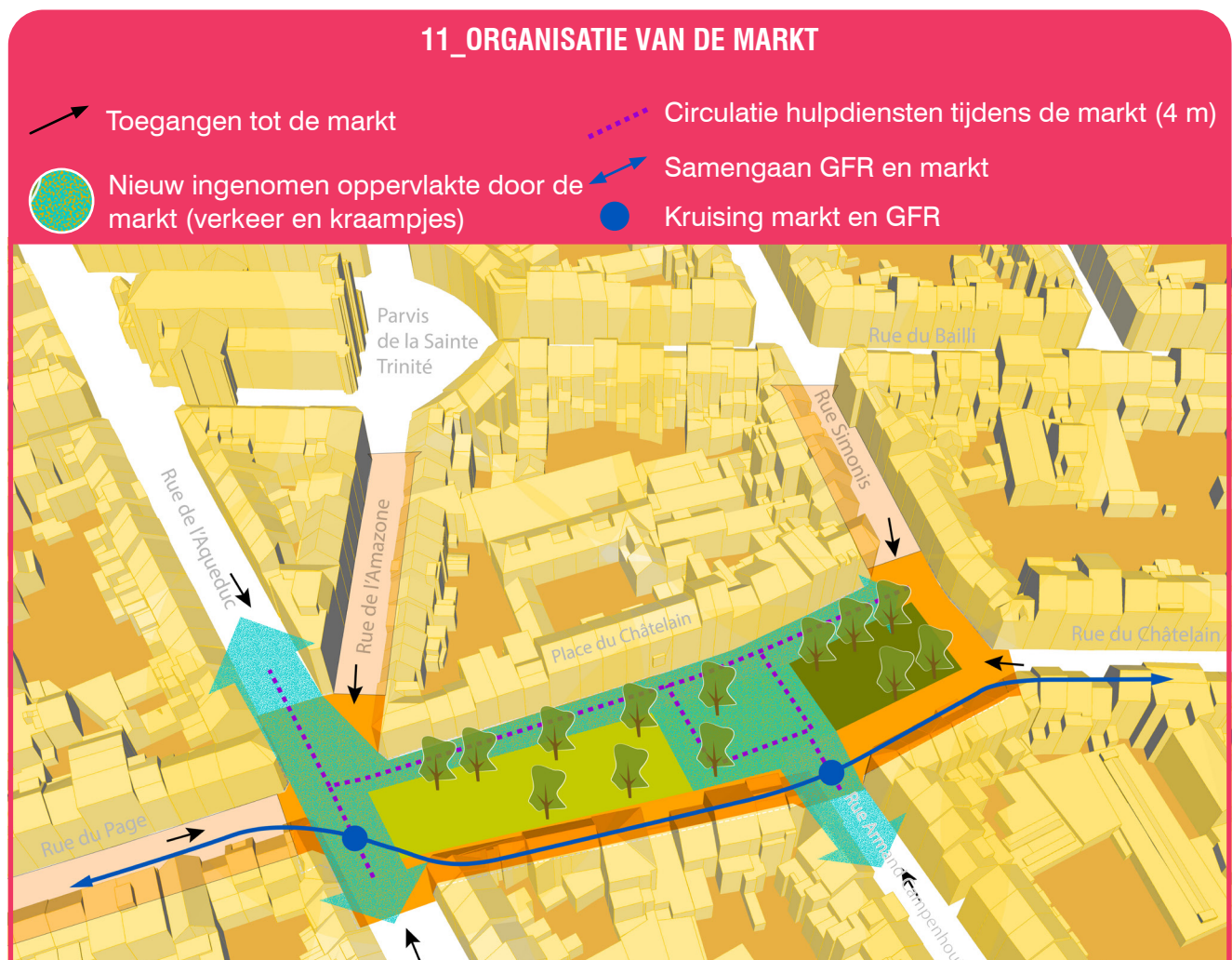
beurtrol voor de marktkramers en een permanente flexibiliteit zullen nodig zijn om een deel van de markt tijdens de werkzaamheden te behouden.

Merk op dat brede straten het mogelijk maken aan één kant van de straat kramen te plaatsen met parkeerruimte ervoor, terwijl smalle straten het mogelijk maken aan één kant kramen te plaatsen zonder parkeerruimte ervoor.

In de straten waar de markt opgesteld wordt, dient men steeds een vrije doorgang van 4 m te behouden voor de DBDMH.

De communicatie en de betrekkingen tussen de handelaars van de betrokken straten en de marktkramers moeten worden verbeterd en het samenleven van beiden mogelijk maken.

Dit zijn twee voorbeelden van samengaan van markt en handelaren (zie schema hiernaast):

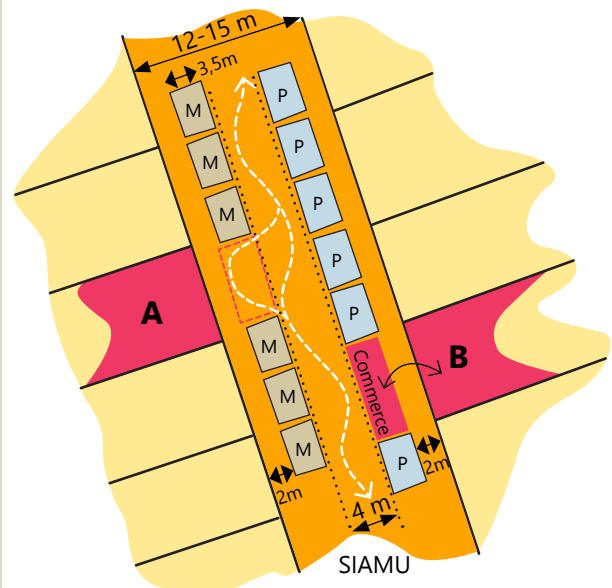

A - De sedentaire handelaar kan beslissen geen marktkramers toe te laten zich voor zijn/haar zaak op te stellen, hetgeen ademruimte in de marktroute mogelijk maakt. Die keuze dient te worden gemaakt vóór het hervatten van de markt na de werken, teneinde niet elke week aan de sedentaire handelaars te moeten vragen wat zij wensen.

B - De sedentaire handelaar heeft de mogelijkheid om op marktdagen een plaats voor zijn zaak te reserveren om er een kraam met zijn producten / een terras in te richten. Die keuze dient te worden gemaakt vóór het hervatten van de markt na de werken, teneinde niet elke week aan de sedentaire handelaars te moeten vragen wat zij wensen.

De markt wordt uitgebreid tot enkele omliggende straten waardoor een betere circulatie binnen de markt mogelijk wordt, de capaciteit van de wandelpaden wordt vergroot, de mensen kunnen beter worden verdeeld aangezien sommige straten (Armand Campenhoutstraat en Waterleidingstraat) in de buurt van de Tenboswijk liggen zodat de bewoners van dat deel van Elsene West een betere toegang tot de markt krijgen. In het noordelijke deel van de Waterleidingstraat (tot aan de Notarisstraat) kunnen bezoekers ook worden gebracht vanaf de tramhaltes Drievuldigheid en Janson.

NIEUWE VERHOUDING MARKT / HANDELAAR

AANDACHTSPUNT

EENVOUDIG ONDERHOUD EN STEVIGE INSTALLATIES

INTEGRATIE VAN DE MARKT IN DE WERFFASEN

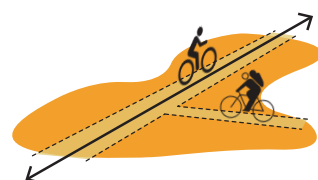
HERORGANISATIE VAN DE MARKT NA DE WERKEN

BRUIKBAARHEID VAN DE OPENBARE RUIMTE VOOR ACTIEVE VERPLAATSWIJZEN TIJDENS DE MARKT / TROTTOIR 2 m

BEVEILIGDE KRUISING MARKT EN GFR

TOEGANG DBDMH / DOORGANG VAN 4M

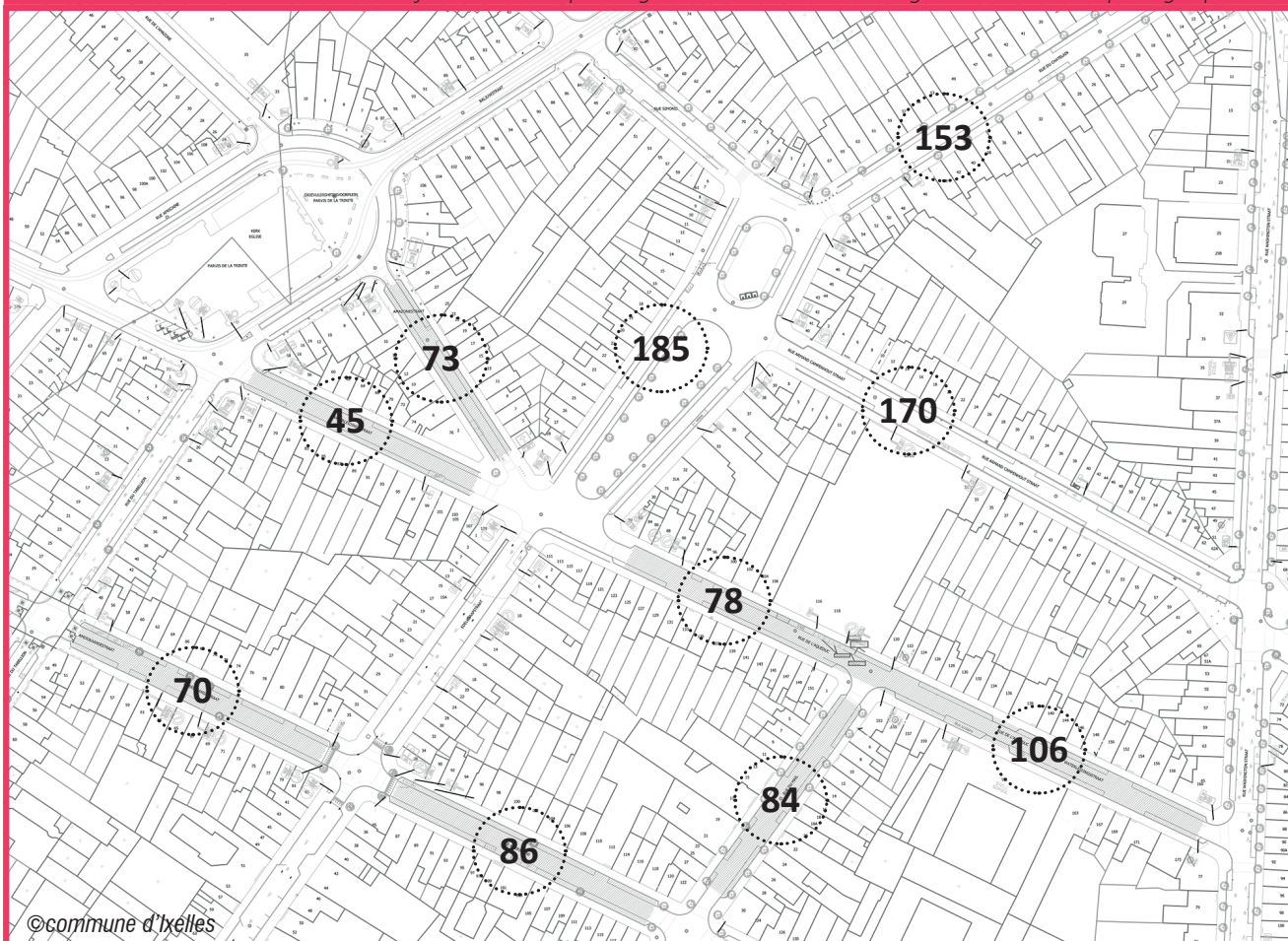

11_1_ORGANISATIE VAN DE MARKT - CAPACITEIT VAN DE OMLIGGENDE STRATEN

Aantal werkelijke* lopende meters per straatgedeelte

*Werkelijke omdat ze ter plaatse gecontroleerd werden rekening houdend met de beperkingen per straat

02_11_1_CAPACITEIT VAN DE OMLIGGENDE STRATEN

De capaciteit van de omliggende straten werd bestudeerd in samenwerking met de diensten Mobiliteit, Politie, Stedenbouw, Werken, Kermis en Markten van de gemeente Elsene. Zij houden rekening met de specifieke behoeften van: de bewoners, met behoud van een trottoir van 2 m breed aan weerszijden van elke straat; de hulpdiensten, met behoud van een doorgang van 4 m breed voor de DBDMH; de handelaars, aangezien hun winkelgevels niet worden meegerekend in de strekkende meters en zij op de markt een standplaats voor hun zaak zullen kunnen inrichten; en de marktkramers of klanten, aangezien rekening zal worden gehouden met een kraamdiepte van 3,5 m en het parkeren van hun voertuigen indien zij er een hebben.

Er wordt op gewezen dat, indien, zoals door de politie wordt aanbevolen, op marktdagen geen parkeren, zelfs niet voor opritten, of verkeer wordt toegestaan. De spreiding van de markt in de volgende straatgedeelten moet zo veel mogelijk worden beperkt om de gevolgen voor de buurtbewoners te beperken.

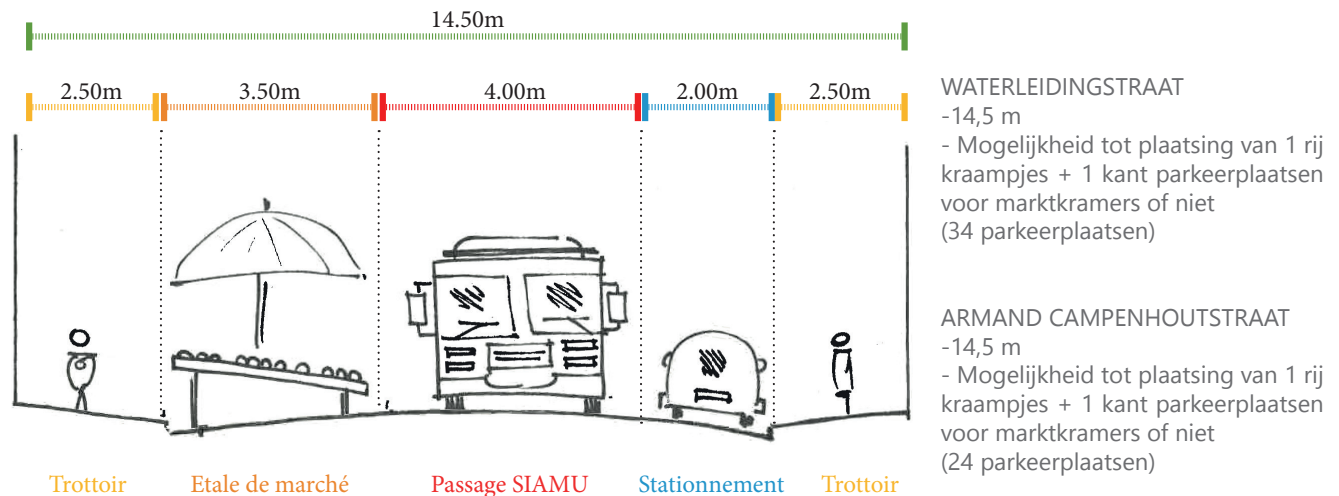
De mogelijke straatgedeelten zijn: de Amerikaanstraat tussen de Notarisstraat en de Edelknaapstraat (70 lm), de Amerikaanstraat tussen de Edelknaapstraat en de Maliestraat (86 lm), de Maliestraat tussen de Amerikaanstraat en de Waterleidingstraat (84 lm), de Waterleidingstraat tussen de Notarisstraat en het Kasteleinsplein (45 lm), de Waterleidingstraat tussen het Kasteleinsplein en de Maliestraat (78 lm), de Waterleidingstraat tussen de Maliestraat en de

Washingtonstraat (106 lm), de Amazonestraat tussen het Drievuldigheidsvoorplein en het Kasteleinsplein (73 lm), het Kasteleinsplein (185 lm), de Armand Campenhoutstraat (170 lm) en de Kasteleinsstraat (153 lm).

+ 78 ml + 106 ml) en de Amazonestraat (73 lm) en rekening worden gehouden met de elektriciteitstoevoer voor de marktkramers in de verschillende straten.

Om een «trechtereffect» te vermijden wanneer al die straatgedeelten worden ingenomen, moet, indien de capaciteit van de Waterleidingstraat en de Amazonestraat dit toelaat *te bevestigen met school nr. 9 - Scholengroep Ten Bosch en het Management Centre Europe (MCE), voorrang worden gegeven aan het gebruik van de straatgedeelten in de Waterleidingstraat (45 lm

CAPACITEIT VAN DE WATERLEIDINGSTRAAT EN DE ARMAND CAMPENHOUTSTRAAT

©commune d'Ixelles

MOBILITY

03_EEN CONTINUÏTEIT IN HET PARTICIPATIEVE PROCES

03_EEN CONTINUÏTEIT IN HET PARTICIPATIEVE P

Dit hoofdstuk bevat de aandachtspunten betreffende het participatieve proces dat uitgevoerd dient te worden als voortzetting van het proces dat voor de huidige missie is gevoerd.

Het participatieve proces dat in het kader van de huidige missie werd gevoerd, diende transparant te zijn. Er is veel energie gestoken in ontmoetingen met de bewoners en gebruikers. Tijdens vier sessies van een halve dag hebben wij de marktkramers ontmoet alsook de bezoekers en bewoners die we op dat moment tegenkwamen. Op de markt stond een caravan met een maquette van het plein, waardoor wij een groot aantal opmerkingen konden verzamelen over de uitdagingen bij de herinrichting van het Kasteleinsplein. Wij hebben de handelaars ook één voor één gesproken om hen de draagwijdte van het project en de voorziene tijdschema's uit te leggen en hun specifieke behoeften te verzamelen.

Vervolgens hebben wij een reeks bilaterale ontmoetingen gehad met de verschillende gemeentelijke diensten van Elsene om te weten te komen hoe zij het plein ervaren en om een synthese te maken van de verschillende meningen en behoeften van hun kant.

In een tweede fase werd een online-enquête opgezet om trends in kaart te brengen in de veranderingen die in deze openbare ruimte worden verwacht. Deze enquête bracht ook een aantal problemen aan het licht en bevestigde er andere. Deze enquête duurde een maand en bood 1873 mensen de gelegenheid zich uit te spreken, voor het merendeel bewoners.

De analyse van de resultaten liet ons toe de gedeelde diagnose van het Kasteleinsplein, die de eerste fase van onze missie vormde, te voltooien en te bevestigen. In een tweede fase, die eruit bestond verschillende programmatische scenario's te ontwikkelen, hebben wij deze diagnose uitgewerkt om de globale en specifieke problemen, de invarianten en de mogelijke morfologische varianten vast te stellen.

In samenwerking met de gemeentelijke diensten hebben wij vervolgens een voorkeursscenario opgesteld dat het best overeenkwam met de trends die bij de eerste enquête werden waargenomen. Dat scenario was het onderwerp van een tweede enquête om het te testen en na te gaan of het al dan niet werd aanvaard. Ook deze tweede enquête duurde een maand en leverde 1327 antwoorden op. Deze antwoorden kwamen wederom voornamelijk van bewoners. Het scenario werd over het algemeen goed aanvaard en gewaardeerd door de respondenten, en werd vervolgens aangepast aan de kleine wijzigingen die uit de resultaten van de enquête naar voren kwamen.

Het definitieve programmatische scenario dat in het vorige hoofdstuk werd gepresenteerd is dus het resultaat van dat hele proces en zal nu ter hand worden genomen door een projectauteur die in de loop van de zomer zal worden aangewezen.

Het is belangrijk dat het werk dat hier op het gebied van burgerparticipatie is verricht, wordt voortgezet. Daarom raden wij het adviesbureau dat zal worden aangesteld ten zeerste aan gebruik te maken van het onderzoeksrapport van het consortium vilco.brussels, getiteld The Collaborative City, dat in juni 2020 werd gepubliceerd. Aan de hand van experimenten die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden uitgevoerd, worden de uitdagingen van burgerparticipatie, de evolutie ervan in Brussel en de aandachtspunten in kaart gebracht.

In dat rapport worden zes adviezen gegeven die toegepast zouden kunnen worden in het kader van het participatieve proces van het Kasteleinsplein:

01_Een vertrouwensrelatie opbouwen

Nous avons débuté cette construction et il faut la poursuivre en continuant à être transparent sur les décisions, les choix qui sont faits. Cela pourra passer par une présentation de l'auteur de projet à la population.

02_Concrete resultaten!

We moeten aanwezig blijven op het terrein. We hebben het proces op het terrein gestart totdat de pandemie uitbrak.

Nu deze crisis bijna achter ons ligt, moeten we weer fysiek aanwezig zijn. De digitale weg heeft zeker voordelen, maar de voorbije maanden hebben we ook allemaal de beperkingen ervan ervaren.

03_Onze gebruikelijke houding en manieren van werken laten voor wat ze zijn!

De expertise van eenieder erkennen en die op passende wijze voor het project gebruiken, experimenteren en vooroordelen overstijgen.

04_Zorgen voor goede omstandigheden om samen te werken

Elkaar ontmoeten en samenwerken in een sfeer die bevorderlijk is voor uitwisseling en co-constructie. Galerie Hangar, die zich op het Kasteleinsplein bevindt, heeft al voorgesteld om in de avond burgerbijeenkomsten te organiseren. De ruimte waarover zij beschikt, maakt een discussie in het hart van het project mogelijk. Korte, intense en doeltreffende momenten voorzien, zodat iedereen de kans krijgt zich uit te drukken.

05_Inclusie!

Dit proces heeft ons laten zien dat verschillende actoren op het Kasteleinsplein aanwezig waren. De ambulante handelaars, de marktkramers, de bewoners en de gebruikers. Allen hebben hun plaats rond de tafel en er moet een evenwichtig aandeel van elk van hen in acht worden genomen om ervoor te zorgen dat de belanghebbenden vertegenwoordigd zijn. Om de bijeenkomsten evenwichtiger te laten verlopen, is het een goed idee om een aantal deelnemers te loten, zodat de uitwisselingen rijker en genuanceerder worden.

06_Zich laten helpen door vertrouwde derde partijen

Om de kwaliteit van het proces te waarborgen, is het belangrijk om zich te laten helpen. De tussenkomst van een animator of facilitator tijdens de ontmoetingen, maar ook tijdens de uitwerking van de methodologie, vormt een essentieel element om de kwaliteit van het proces qua inhoud en vorm te waarborgen.

Ten slotte is een van de belangrijkste aandachtspunten die wij willen benadrukken dat zowel grootstedelijke als lokale actoren in aanmerking moeten worden genomen. Er zijn enkele discrepanties in de resultaten van de online-enquêtes waarmee rekening gehouden moet worden om ervoor te zorgen dat Kastelein niet alleen fungeert als het hart van een wijk, maar ook als de kern van een grootstedelijk gebied.

